

УДК 271.4-726.2 : [075.1 (477) : 82-92] "1965/1994"

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.13>.

ВЛАДИКА СОФРОН МУДРИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ РАДІО «ВАТИКАН»: НА ОСНОВІ ІНТЕРВ'Ю ТА СПОМИНІВ (1965-1994 РР.)

МАСЛІЙ Ольга (с. Андрея)

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін факультету богословських і
гуманітарних наук, Науково-дослідний інститут історії Церкви
вул. Софрона Мудрого 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна
e-mail: maslii.a@ifai.edu.ua.*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9878-71>

ПАРХОМУК Володимир

*Івано-Франківська академія Івана Золотоустого
кафедра богослов'я
вул. Софрона Мудрого 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна
e-mail: parkhomukvova00@gmail.com*

Бібліографічний опис статті: Маслій О (с.А), Пархомук В. (2024). Владика Софрон Мудрий та український відділ радіо «Ватикан»: на основі інтерв'ю та споминів (1965 – 1994 рр.). *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*, (19), 149 - 159. doi: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.13>.

У цій статті розглянуто діяльність владика Софрона Мудрого в українському відділі радіо «Ватикан». Висвітлено його досягнення в розвиток української редакції ватиканського радіо, внесок новизни в радіомовлення, стилю, жанру та розширенню часового проміжку радіотрансляцій для українців в діаспорі та на етнічних землях. Висвітлено роль радіо «Ватикан» в становленні та збереженні української ідентичності як рупора християнського світу в комуністичній УРСР. Розглянуто специфіку мовлення української редакції.

Ключові слова: ГКЦ, український відділ радіо «Ватикан», «холодна війна», єпископ Софрон Мудрий, спомини.

This article considers activities of Bishop Sophron the Wise in the Ukrainian department of Vatican Radio. His achievements and contribution to the development of the Ukrainian edition of Vatican Radio, the contribution of novelty to radio broadcasting, style, genre and the expansion of the time interval of radio broadcasts for Ukrainians in the diaspora and in ethnic lands. The role of "Vatican" radio in the formation and preservation of Ukrainian identity as a mouthpiece of the Christian world in the communist Ukrainian Soviet Socialist Republic. The specifics of the broadcasting of the Ukrainian edition were considered.

Key words: *GCC, Ukrainian department of "Vatican" radio, "The Cold War", Bishop Sofron the Wise, memories.*

Актуальність і постановка проблеми. Розвиток науки і техніки у ХХ ст. сприяв поширенню нових способів комунікації. Інформація швидко передавалася через радіо, телебачення, а згодом, через мережу Інтернет. Нові винаходи знайшли своє застосування і в церковному середовищі. Церква почала використовувати новітні способи для проголошення Доброї Новини, яку приніс Ісус Христос. Змінилися способи та методи євангелізації у ХХ ст. Важливим джерелом Євангельської проповіді та новин, що стосувалися життя Церкви, стало радіомовлення Ватикану.

Про діяльність української секції радіо «Ватикан» писали такі дослідники як Т. Бублик¹, Ю. Каганов², С. Горбач³. Питанням праці ватиканського радіо цікавилися радянські політики, які сприймали і характеризували діяльність українського відділу радіо «Ватикан» як ворожий радіоголос із Заходу. Однак дослідники та історики висвітлювали тільки загальну характеристику діяльності української гілки і радіо «Ватикан» в цілому, її особливості мовлення та актуальність, але залишали поза увагою самих працівників, які спричинялися до повноцінного функціонування та авторських програм у контексті християнського вчення та богословських акцентів. Серед таких людей і довголітніх працівників був владика Софрон Мудрий.

Для написання даної наукової розвідки послужили спогади самого владики Софрона Мудрого. Також взято до уваги автобіографію владики Софрона Мудрого «Під опікою Божого Провидіння»⁴. Для того, щоб ширше окреслити дану тематику були проаналізовані праці українських дослідників та науковців, зокрема: Каганова Ю. О.⁵, працю самого Софрона Мудрого «Нарис історії Церкви в Україні»⁶; також залучено статті різноманітних журналів, зокрема українського католицького часопису «Місіонер» тощо.

Метою даної наукової розвідки є дослідити діяльність владики Софрона Мудрого на українському відділі радіо «Ватикан». Проаналізувати та висвітлити його внесок, на основі його спогадів, в розвиток українського

¹ Бублик Т. Т. Діяльність Патріарха Йосипа Сліпого щодо легалізації УГКЦ у світлі радянських документів (1960-1980-ті роки) . Т. Т. Бублик. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXVII. - Запоріжжя, 2013. - С. 152 -157.

² Горбач С. І. Деякі аспекти відносин між Ватиканом та СРСР після другої світової війни (1945-1953). С. І. Горбач. Український історичний журнал. - 1998. - № 6. - С. 68-76.

³ Каганов Ю. О. «Ворожі голоси»: ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

⁴ Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.

⁵ Каганов Ю. О. Ворожі голоси : ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

⁶ Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / Владика Софрон Мудрий, ЧСВВ. - Вид. 4-те. - Жовква : Місіонер, 2010. - 544 с.

радіомовлення та культурну спадщину українського суспільства в часі атеїстичного терору вірних УГКЦ на території України.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі існує безліч радіостанцій, які транслюють свої проекти, новини, різні музичні та аналітичні програми. Не винятком було і ХХ ст. Саме тоді інтенсивно починають розвиватися технології, радіомовлення, телебачення, що робить інформацію більш доступною для багатьох людей і в будь-якій частині світу. FM хвилі транслювали інформацію про політичні процеси, воєнні дії, зокрема часу Другої світової війни, «холодної війни», розпаду СРСР⁷.

Католицька Церква також не була винятком. Саме питання про створення та діяльність української секції радіо «Ватикан» є найменш дослідженим в переліку інших українських редакцій радіо, які були в Сполучених Штатах Америки, Німеччині та інших країнах, зокрема Бі-Бі-Сі та Радіо «Свобода»⁸.

У той час коли всі хвилі висвітлювали соціальні та політичні питання, ватиканське радіо інформувало людей про церковні справи, в релігійному, богословському контексті та базувалося на християнських цінностях. 12 грудня 2023 р. виповниться 84 роки, як українська мова лунає на хвилях радіо «Ватикан» і доносить до своїх слухачів унікальний контекст своїх передач, молитовну та моральну підтримку, як в часі підпілля ГКЦ так і в сьогоденні, в часі російсько-української війни⁹.

Визначною постаттю та талановитим заступником головного редактора впродовж декількох десятків років був о. Софрон Мудрий. Програми української редакції радіо «Ватикан», на якому Софрон Мудрий працював майже сорок років, були запущені в ефір уперше 12 грудня 1939 р. після воз'єднання західноукраїнських земель із СРСР¹⁰.

Митрополит Української греко-католицької церкви Андрей Шептицький звернувся до Папи Пія XI за дозволом на створення української редакції радіо «Ватикан». У цей час важко було підтримувати зв'язок з мирянами Церкви і це була єдина можливість зберегти зв'язок ГКЦ з Апостольським Престолом на території України. Українська редакція стала п'ятою редакцією Ватиканського радіо¹¹. Від інших національних редакцій, які почали свою діяльність на початку Другої світової війни, вона відрізнялася тим,

⁷ Бойко О., Гірик С., Киридон А. Історія України: розпад СРСР. Доба Незалежності (1991–2021) Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Історія_України:_розпад_СРСР._Доба_Незалежності_\(1991–2021\)_\(дата_звернення:_15.10.2023\)](https://vue.gov.ua/Історія_України:_розпад_СРСР._Доба_Незалежності_(1991–2021)_(дата_звернення:_15.10.2023)).

⁸ Красаускене Ж., Аксельрод Д., Савчук Т. Радіо Свобода – 70. Коротко про головне. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/radio-svoboda-70-misiya-tryvaye/30700537.html> (дата звернення: 15.10.2023).

⁹ Російсько-Українська війна. Рекомендаційний показчик Частина 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022) Київ Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова 2022 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38190/Rosiiko-ukrainska%20viina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 16.10.2023).

¹⁰ Освіта UA. Воз'єднання західноукраїнських земель з УРСР. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4033/> (дата звернення: 18.10.2023).

¹¹ Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан», Запоріжжя, 2016. С.154.

що представляла народ, який тоді не мав власної держави і був відрізаний атеїстичною завісою від всього цивілізованого світу¹².

Незважаючи на те, що Друга світова війна фактично почалася, українська редакція робила акцент на тому, що християнські радіопрограми намагаються допомогти віруючим самовдосконалитися на засадах Божих Заповідей, пізнавати одне одного, єднатися, творити добро. Таким чином, християнське прощення, милосердя, бажання допомагати та робити добро з вірою в Бога, стали основними темами програм української редакції радіо «Ватикан»¹³.

Редакція почала своє мовлення з однієї півгодинної передачі на тиждень, але з часом українські програми стали виходити в ефір щоденно, а святкові Божественні Літургії відбувалися щонеділі та на великі свята. Проте, майже відразу після початку трансляції українських програм Радянський Союз почав систематично «глушити» їх, оскільки вони трактувалися, як загроза атеїстичному режиму¹⁴.

Отець Софрон Мудрий, який був заступником керівника української редакції радіо «Ватикан», відзначав, що програми українською мовою на Папському радіо тоді тривали лише 15 хвилин щодня, і лише один раз на місяць відбувалася трансляція Святої Літургії. Програми фокусувалися на релігійних темах та принципах християнського життя. Незважаючи на обмежену кількість часу, програми були популярні серед слухачів. Владика Софрон Мудрий зазначав, що, хоча були спроби «глушити» їх з боку радянської влади, слухачі в Україні вітали ці передачі та закликали до більшого обсягу мовлення: «Ми не торкалися політичних програм - мовили лише на теми релігійного життя. Якщо людина має віру в Бога, то вона все зрозуміє й переживе»¹⁵.

Також, владика Софрон згадував, що «час від часу й ми отримували листи «трудящих», написані або співробітниками КДБ, або під їхню диктовку, в яких «обурені» громадяни протестували проти трансляції наших передач. Насправді, ж їх там з нетерпінням чекали тисячі спраглих до слова Божого людей, у чому я особисто переконався, відвідавши Україну. <...> на рідній землі весь час відчували зриму й приховану присутність кадебістів, проте почули молитовні прохання галичан частіше передавати Служби Божі, а не лише раз на місяць. Повернувшись до Ватикану, розповіли про це Святішому Отцю

¹² Гудзик К. Українське радіо Ватикану — погляд із середини. URL: <https://day.kyiv.ua/article/aktsiyadnya/ukrayinske-radio-vatikanu-pohlyad-iz-seredyny>(дата звернення: 18.10.2023).

¹³ Бурка Л. Радіо Воскресіння. Українському відділу Радіо Ватикану виповнюється 75 років. URL: <https://www.r.lviv.ua/ukrajinskomu-viddilui-radio-vatikanu-vupovnyujetsya-75-rokiv/> (дата звернення: 18.10.2023).

¹⁴ Релігія в Україні. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (дата звернення: 20.10.2023).

¹⁵ Релігія в Україні. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (дата звернення: 20.10.2023).

Павлу VI, і він видав розпорядження збільшити час ефіру для української секції до двох передач у добу і щотижня транслювати богослужіння»¹⁶.

В радянську Україну отець Софрон Мудрий їздив у 1965 р. і повернувшись, висвітлив перед Папою реальну ситуацію і цим самим вплинув на продовження ефірного часу для українців¹⁷. Владика так згадував про цю поїздку: «Я приїхав до Риму в 1955 р. зі США, куди емігрував у воєнний час з України. У Римі я прожив 35 років. П'ять років студював, а 30 працював. Ми мали Службу Божу на радіо раз на місяць... Але пізніше якось хотіли закрити нашу секцію. Адже з СРСР нам постійно йшли листи (очевидно, при сприянні КДБ), що наше радіо нікому в Україні не потрібне. І тоді я відважився поїхати в Україну, ознайомитись з ситуацією, привезти документи, що то все брехня, що треба конче мати своє радіо. Після того нам дали ефір на Службу Божу щонеділі, помножили передачі, збільшили фінансування...»¹⁸.

Ця ситуація виникла після повернення митрополита Йосифа Сліпого, якого звільнили після 18 років ув'язнення. Він відмовився брати участь у Львівському псевдособорі та не перейшов під протекторат Російської православної церкви. Це рішення спричинило обурення та ворожість з боку радянських ідеологів щодо українських програм радіо «Ватикан», оскільки вони представляли духовну опозицію радянському атеїзму. Відзначимо, що о.Софрон Мудрий відіграв значну роль у збільшенні обсягу мовлення української редакції радіо¹⁹. Митрополит Й. Сліпий, після переїзду до Риму, справив величезний вплив на активізацію діяльності української редакції радіо «Ватикан»²⁰.

У звіті М. Винниченка для радянських спецслужб з релігійних питань від 9 грудня 1969 р. зазначалося, що більшість греко-католиків регулярно слухала радіопередачі української служби «Радіо Ватикан», а деякі села організовували це навіть у формі групового прослуховування. Значна частина цього ефірного часу була присвячена діяльності кардинала Йосифа Сліпого, включаючи популяризацію ідей щодо створення Українського Католицького Університету та відкриття Святого Софійського Собору в Римі²¹.

¹⁶ Релігія в Україні. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (дата звернення: 20.10.2023).

¹⁷ І.Костюк. Галицький кореспондент. Владика Софрон Мудрий: «Радіо «Ватикан» дуже багато зробило для розпаду СРСР... У нас було відчуття, що Бог помагає» URL : <https://gk-press.if.ua/x9626/> (дата звернення: 21.10.2023).

¹⁸ Релігія в Україні. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (дата звернення: 20.10.2023).

¹⁹ Каганов Ю. О. «Ворожі голоси»: ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

²⁰ О.Скрипник. Історична правда. Йосиф Сліпий. Під оперативним наглядом «Монаха» у Ватикані URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/11/17/163360/> (дата звернення: 22.10.2023).

²¹ Прокатедральний собор Софії. URL : <https://map.ugcc.ua/view/857-prokatedralnyy-sobor-svyatoy-sofiy-m-rym-italiya> (дата звернення: 23.10.2023).

Ці так звані «ворожі голоси» виявилися дієвим засобом інформування віруючих в умовах повного інформаційного контролю за «залізною завісою». Певний час о. Софрон Мудрий був особистим помічником та секретарем блаженнішого Йосифа Сліпого. Єпископ так згадував про повернення кардинала Йосифа: «Коли Патріарх Сліпий прибув із заслання, всі чекали побачити мученика і в'язня, а побачили велета духу»²².

Окрім релігійних тем, які переважали в програмах української редакції радіо «Ватикан», у радіопроповідях священників та ієрархів УГКЦ відкрито обговорювалися історія ліквідації УГКЦ в СРСР, переслідування вірних та духовенства підпільної Церкви. Відомі приклади цих радіовиступів можна знайти у збірнику «Тисячоліття українського християнства. Радіопрограми з Ватикану»²³. Крім того, з 1965 по 1995 рр. було створено цикл програм, автором яких був єпископ Софрон Мудрий, які розповідали про історію ГКЦ. Ці програми були згодом подані у формі підручника для духовних семінарій ГКЦ і періодично перевидавалися²⁴.

Основною складовою тематики радіостанції були духовні програми. Це також стосувалося недільних радіопровідей, які в основному зосереджувалися на роздумах над Святим Письмом, вірою та призначенням людини у контексті Божого задуму. Наслідком цих духовних настанов у ефірі було видання кількох книг, які були зібрані, підготовлені до друку та впорядковані єпископом Софроном Мудрим. До цих видань входили «Недільна Благовість» (1972 р.), «Символ Віри» (1972 р.), «Благовість спасіння» (1975 р.), «Заповіді Божі та Церковні» (1976 р.), «Добра Новина» (1973 р.) та інші²⁵.

У вступі до однієї з цих книг «Апостольські повчання на неділі. Радіопровіді з Ватикану» було зазначено, що «хоча проповіді з Ватиканської радіостанції були спрямовані на слухачів в Україні, їх радо використовували також наші вірні та духовенство, які перебували у еміграції»²⁶. Отже, головною темою у програмах української редакції радіо «Ватикан» залишалася проповідь Євангелія, поширення інформації про життя Католицької Церкви, не лише в Україні, але й у всіх країнах, де проживала українська діаспора.

Отець Софрон Мудрий також займався аудіозаписом творів поетів та письменників. Зокрема, Тараса Шевченка, Івана Франка, Пантелеймона Куліша та інших. Ось що владику згадував про це: «То бракувало усім цього... Також і там не було того... Ми мали студентів з Америки, Бразилії, Канади,

²² Каганов Ю. О. «Ворожі голоси»: ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

²³ Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики : підручник / В. В. Лизанчук. - К. : Знання, 2006. - 628 с. + компакт-диск.

²⁴ Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / Владика Софрон Мудрий, ЧСВВ. - Вид. 4-те. - Жовква : Місіонер, 2010. - 544 с.

²⁵ Каськів О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видатничу діяльність в Українській Греко-Католицькій церкві. Івано-Франківськ : Вісник Львівського університету, 2022. С 35.

²⁶ Апостольські повчання на неділі. Радіопровіді з Ватикану / Проповідували: Блаженніший Мирослав, Аєп. Мирослав Марусин, о. Л. Гуцуляк та ін. - 2-ге вид. - Львів : Місіонер, 2007. - 278 с.

Аргентини... І виникла ідея це зробити. Ми записували це на радіо. Я реєстрував, за ті години, що треба було, заплатив - і маю готово... Перше, самі хотіли студенти. Ми мали там до 40 студентів...Потім до 100 студентів. Малий семінар був так званий...»²⁷.

«Попри решту моїх обов'язків, праця на Ватиканському радіо була моєю улюбленою місією для України. Я докладав усіх зусиль, щоб своїми промовами перед мікрофоном покласти ще одну цеглину для збереження святині нашої релігійної культури»²⁸, - так єпископ Софрон Мудрий описував свою роботу на радіо Ватикану. Проте, його діяльність не обмежувалася лише радіопроповідями, підготовкою програм та матеріалів для ефіру. Він організував постійне видання окремих книг, записавши на аудіокасети недільні Богослужіння, акафісти, вечірні молитви, псалми та колядки у виконанні видатних хорових колективів української діаспори в студіях Ватикану²⁹.

Пізніше цей процес розширився за ініціативою і під керівництвом о. Софрона Мудрого, перетворившись спочатку на записи на аудіокасетах Нового Заповіту, Псалтиря та вибраних частин Старого Заповіту. Усі ці записи богослужінь та Святого Письма українською мовою передавалися вірним в Україну та до країн, де існувала українська діаспора³⁰.

Для здійснення записів до Риму прибували журналісти з української редакції радіо «Свобода», включаючи Народецького (пізніше керівника української редакції), Л. Гвань (Г. Мовчан) і актора Л. Алексійчука. Ця діяльність отримувала теплий прийом серед слухачів у Радянській Україні.

За кілька років до своєї смерті, навіть перебуваючи на заслуженому відпочинку, єпископ Софрон Мудрий згадував про багаторічну працю на радіо Папи і зауважував: «Радіо «Ватикан» дуже багато для цього зробило - для розпаду Союзу... У нас було відчуття, що Бог помагає, Його Провидіння веде всіх, Він переможе»³¹. Ідеологічна війна проти «клерикальної пропаганди» завершилася у 90-ті роки ХХ ст. після розпаду Радянського Союзу, і була припинена необхідність «глушіння» «ворожих радіоголосів» та маніпулювання суспільною думкою³².

²⁷ Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / Владика Софрон Мудрий, ЧСВВ. - Вид. 4-те. - Жовква : Місіонер, 2010. - 544 с.

²⁸ Український католицький часопис «Місіонар». Радіо Ватикану: 80 років мовлення солов'їною. URL:<https://misionar.in.ua/publish/doslidzhennia-i-povchannia/radio-vatikanu-80-rokiv-movlyennya-solov-yinoyu/> (дата звернення 08.11.2023)

²⁹ Мудрий С. Недільна Благовість. Недільні радіопроповіді з Ватикану.. Рим : вид. оо. Василян, 1970. С.125.

³⁰ Російсько-Українська війна. Рекомендаційний покажчик Частина 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022) Київ Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова 2022 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38190/Rosiiko-ukrainska%20viina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.11.2023).

³¹ Каганов Ю. О. «Ворожі голоси»: ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

³² Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан», Запоріжжя, 2016. С.154.

Висновки. Таким чином, протягом майже 80 років мовлення в ефірі, українська редакція надає слухачам переважно програми, які сприяють поширенню традиційних християнських цінностей, віри, милосердя, та співчуття до ближнього. У часи «холодної війни» радіо стало голосом підпільної ГКЦ, яка була ліквідована в Радянському Союзі. Незважаючи на «глушіння» та дискредитацію з боку радянських ідеологів, українська редакція радіо «Ватикан» не лише поширювала євангельські істини, транслювала богослужіння, але і інформувала вірних в Україні та діаспорі про життя Католицької Церкви, діяльність Папи, а також заборонену в Радянському союзі ГКЦ.

Контент програм української редакції радіо «Ватикан», а також роботу її співробітників, що включали священників та простих не богопосвячених людей, можна оцінювати як важливий елемент їх служіння. Ці особи були справжніми універсалами в сфері радіожурналістики, здатними виконувати різні завдання від репортажів і дикторської роботи до редагування та монтажу програм. Диктори радіомовлення випереджали історичний час в якому жили. Однозначно, що не останню роль в розвитку та впровадженні нових видів, форм, жанрів та методів роботи української редакції радіо «Ватикан» відіграв о. Софрон Мудрий ЧСВВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О., Гірик С., Киридон А. Історія України: розпад СРСР. Доба Незалежності (1991–2021) Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Історія України: розпад СРСР. Доба Незалежності \(1991–2021\)](https://vue.gov.ua/Історія_України:_розпад_СРСР._Доба_Незалежності_(1991–2021)) (дата звернення: 15.10.2023).
2. Бублик Т. Т. Діяльність Патріарха Йосипа Сліпого щодо легалізації УГКЦ у світлі радянських документів (1960-1980-ті роки) . Т. Т. Бублик. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXVII. - Запоріжжя, 2013. - С. 152 -157.
3. Бурка Л. Радіо Воскресіння. Українському відділу Радіо Ватикану виповнюється 75 років. URL: <https://www.rr.lviv.ua/ukrajinskomu-viddilul-radio-vatykanu-vurovnuujetsya-75-rokiv/> (дата звернення: 18.10.2023).
4. Горбач С. І. Деякі аспекти відносин між Ватиканом та СРСР після другої світової війни (1945-1953). С. І. Горбач. Український історичний журнал. - 1998. - № 6. - С. 68-76.
5. Гудзик К. Українське радіо Ватикану - погляд із середини. URL: <https://day.kyiv.ua/article/aktsiya-dnya/ukrayinske-radio-vatykanu-pohlyad-iz-seredynu>(дата звернення: 18.10.2023).
6. Костюк. І. Галицький кореспондент. Владика Софрон МУДРИЙ: «Радіо «Ватикан» дуже багато зробило для розпаду СРСР... У нас було відчуття, що Бог помагає» URL : <https://gk-press.if.ua/x9626/> (дата звернення: 21.10.2023).
7. Каганов Ю. О. Ворожі голоси : ідеологічне протистояння на радіохвилях у Радянській Україні (друга половина ХХ ст.) / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - Вип. XXXV. - Запоріжжя, 2013. - С. 193-201.

8. Каськів О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видатничу діяльність в Українській Греко-Католицькій церкві. Івано-Франківськ : Вісник Львівського університету, 2022. 40с.
9. Красаускене Ж. , Аксельрод Д. , Савчук Т. Радіо Свобода – 70. Коротко про головне. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/radio-svoboda-70-misiya-truvaue/30700537.html> (дата звернення: 15.10.2023).
10. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики : підручник / В. В. Лизанчук. - К. : Знання, 2006. - 628 с.
11. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / Владика Софрон Мудрий, ЧСВВ. - Вид. 4-те. - Жовква : Місіонер, 2010. - 544 с.
12. Мудрий С. Недільна Благовість. Недільні радіопроповіді з Ватикану.. Рим : вид. оо. Василіян, 1970. 292с.
13. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
14. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків. 2010. Релігія в Україні. URL: http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html (дата звернення: 20.10.2023).
15. О.Скрипник. Історична правда. Йосиф Сліпий. Під оперативним наглядом «Монаха» у Ватикані URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/11/17/163360/> (дата звернення: 22.10.2023).
16. Освіта UA. Возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4033/> (дата звернення: 19.10.2023)
17. Прокатедральний собор Софії. URL : <https://map.ugcc.ua/view/857-prokatedralnyu-sobor-svyatoy-sofiy-m-rym-italiya> (дата звернення: 23.10.2023).
18. Релігія в Україні. Мудрий у Ватикані: погляд з-за лаштунків URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (дата звернення: 17.10.2023).
19. Російсько-Українська війна. Рекомендаційний покажчик Частина 1: Неоголошена війна (20 лютого 2014 – 24 лютого 2022) Київ Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова 2022 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38190/Rosiiko-ukrainska%20viina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 16.10.2023).
20. Український католицький часопис «Місіонар». Радіо Ватикану: 80 років мовлення солов'їною. URL:<https://misionar.in.ua/publish/doslidzhennia-i-rovchannia/radio-vatikanu-80-rokiv-movlyennya-solov-yinoyu/> (дата звернення 08.11.2023)
21. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / упоряд. і наук. ред. М. Перун. - Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. - 440 с.
22. Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан», Запоріжжя, 2016. 159с.

23. Чекалюк, В. В. Українська журналістика в умовах гібридної війни : монографія / В. В. Чекалюк. – Київ : Паливода А. В., 2018. – 308 с.

REFERENCES

1. Boiko O., Hirik S., Kyrydon A. Istoriiia Ukrainy: rozpad SRSR. Doba Nezalezhnosti (1991–2021) Velyka ukrainska entsyklopediia. URL: [https://vue.gov.ua/Istoriiia Ukrainy: rozpad SRSR. Doba Nezalezhnosti \(1991–2021\)](https://vue.gov.ua/Istoriiia_Ukrainy:rozpad_SRSR.Doba_Nezalezhnosti_(1991–2021)_) (data zvernennia: 15.10.2023).
2. Bublyk T. T. Diialnist Patriarkha Yosypa Slipoho shchodo lehalizatsii UHKTs u svitli radianskykh dokumentiv (1960-1980-ti roky) . T. T. Bublyk. Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. - Vyp. XXXVII. - Zaporizhzhia, 2013. - S. 152 -157.
3. Burka L. Radio Voskresinnia. Ukrainkomu viddilu Radio Vatykanu vypovniuietsia 75 rokiv. URL: <https://www.rr.lviv.ua/ukrajinskomu-viddilul-radio-vatykanu-vypovnyujetsya-75-rokiv/> (data zvernennia: 18.10.2023).
4. Horbach S. I. Deiaki aspekty vidnosyn mizh Vatykanom ta SRSR pislia druhoi svitovoi viiny (1945-1953). S. I. Horbach. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. - 1998. - № 6. - S. 68-76.
5. Hudzyk K. Ukrainske radio Vatykanu - pohliad iz seredyny. URL: <https://day.kyiv.ua/article/aktsiya-dnya/ukrayinske-radio-vatykanu-pohlyad-iz-seredyny>(data zvernennia: 18.10.2023).
6. I.Kostiuk. Halytskyi korespondent. Vladyka Sofron MUDRYI: «Radio «Vatykan» duzhe bahato zrobylo dlia rozpadu SRSR... U nas bulo vidchuttia, shcho Boh pomahaie» URL : <https://gk-press.if.ua/x9626/> (data zvernennia: 21.10.2023).
7. Kahanov Yu. O. Vorozhi holosy : ideolohichne protystoiannia na radiokhvyliakh u Radianskii Ukraini (druga polovyna XX st.) / Yu. O. Kahanov // Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. - Vyp. XXXV. - Zaporizhzhia, 2013. - S. 193-201.
8. Kaskiv O. Vplyv yepyskopa Sofrona Mudroho na vydatnychu diialnist v Ukrainskii Hreko-Katolytskii tserkvi. Ivano-Frankivsk : Visnyk Lvivskoho universytetu, 2022. 40s.
9. Krasauskene Zh. , Akselrod D. , Savchuk T. Radio Svoboda – 70. Korotko pro holovne. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/radio-svoboda-70-misiya-tryvaye/30700537.html> (data zvernennia: 15.10.2023).
10. Lyzanchuk V. V. Osnovy radiozhurnalistyky : pidruchnyk / V. V. Lyzanchuk. - K. : Znannia, 2006. - 628 s.
11. Mudryi S. Narys istorii Tserkvy v Ukraini / Vladyka Sofron Mudryi, ChSVV. - Vyd. 4-te. - Zhovkva : Misioner, 2010. - 544 s.
12. Mudryi S. Nedilna Blahovist. Nedilni radioprovodi z Vatykanu.. Rym : vyd. oo. Vasyliian, 1970. 292s.
13. Mudryi S. Pid opikoiiu Bozhoho Provydinnia. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 2008. 216 s.

14. Mudryi u Vatykani: pohliad z-za lashtunkiv. 2010. Relihiia v Ukraini. URL: http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html (data zvernennia: 20.10.2023).
15. O.Skrypnyk. Istorychna pravda. Yosyf Slipyi. Pid operatyvnym nahliadom «Monakha» u Vatykani URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/11/17/163360/> (data zvernennia: 22.10.2023).
16. Osvita UA. Vozziednannia zakhidnoukrainskykh zemel z URSR. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/4033/> (data zvernennia: 19.10.2023)
17. Prokatedralnyi sobor Sofii. URL : <https://map.ugcc.ua/view/857-prokatedralnyy-sobor-svyatoy-sofiy-m-rym-italiya> (data zvernennia: 23.10.2023).
18. Relihiia v Ukraini. Mudryi u Vatykani: pohliad z-za lashtunkiv URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/3602-mudrij-u-vatikani-poglyad-z-za-lashtunkiv.html . (data zvernennia: 17.10.2023).
19. Rosiisko-Ukrainska viina. Rekomendatsiinyi pokazhchyk Chastyna 1: Neholoshena viina (20 liutoho 2014 – 24 liutoho 2022) Kyiv Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova 2022 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38190/Rosiiko-ukrainska%20viina.pdf?sequence=1> (data zvernennia: 16.10.2023).
20. Ukrainskyi katolytskyi chasopys «Misionar». Radio Vatykanu: 80 rokiv movlennia solovinoiu. URL:<https://misionar.in.ua/publish/doslidzhennia-i-povchannia/radio-vatikanu-80-rokiv-movlyennya-solov-yinoyu/> (data zvernennia 08.11.2023)
21. Tserkva i sotsialna komunikatsiia: Naiholovnishy dokumenty Katolytskoi Tserkvy pro presu, radio, telebachennia, internet ta inshi media / uporiad. i nauk. red. M. Perun. - Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu, 2004. - 440 s.
22. Tsyperdiuk I. Rol yepyskopa Sofrona Mudroho u stanovlenni ta rozvytku ukrainskoi redaktsii radio «Vatykan», Zaporizhzhia, 2016. 159s.
23. Чекалюк, В. В. Українська журналістика в умовах гібридної війни : монографія / В. В. Чекалюк. – Київ : Паливода А. В., 2018. – 308 с.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2023 р.

Стаття рекомендована до друку 17.12.2023 р.